

örtü sistemi günümüzde harap durumdadır; ayrıca bu kısmın zeminini dolduran moloz parçaları ve toprak yığını yüzünden pâyeler görülememektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Fahrettin Kırzioğlu, *Kars Tarihi*, İstanbul 1953, s. 430, rs. 85; Muammer Özerin, *Anadolu Selçukluları Çağında Anadolu Yolları* (doktora tezi, 1959, İÜ Ed. Fak.), tür.yer.; W. Heyd, *Historie du commerce du levant au moyen âge*, Amsterdam 1959, II, 94, 116; Oluş Arık, *Anadolu Selçuklularında Erken Devir Mimari Tezyinatı* (doçentlik tezi, 1966, AÜ DTCF), s. 97 vd.; Zeki Sönmez, *Ağrı-Doğu Beyazıt İshak Paşa Sarayı ve İçdir Kervansarayı* (lisans tezi, 1971, İÜ Ed. Fak.), tür.yer.; Yıldız Demiriz, *Osmanlı Mimarisinde Süsleme I*, İstanbul 1979, s. 69; Hüseyin Rahmi Ünal, *Osmanlı Öncesi Anadolu-Türk Mimarisinde Taç Kapılar*, İzmir 1982, s. 34-100; a.mlf., "İçdir Yakınlarında Bir Selçuklu Kervansarayı ve Doğu Beyazıt-Batum Kervanyolu Hakkında Notlar (1)", *STY*, III (1969-70), s. 7-15; Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı*, İstanbul 1984, s. 185-187; a.mlf., *Türk Sanatı I*, Ankara 1990, s. 293-294; a.mlf., *Anadolu'da İlk Türk Mimarisi*, Ankara 1991, s. 130, 131; Nihat Çetinkaya, *İçdir Tarihi*, İstanbul 1996, s. 221, 401; Enver Konukçu, "Clavijo'nun Doğu Anadolu (Erzincan-Doğu Beyazıt) Yolculuğu (1404-1405)", *XI. TTK Bildiriler* (1994), II, 795-803.

HALUK KARGI

İHLAMUR KASRI

İstanbul Beşiktaş'taki İhlamur mesiresinde bulunan padişah köşkü.

1849-1855 yılları arasında Sultan Abdülmecid tarafından dinlenme, biniş ve av kasrı olarak Mimar Nikogos Balyan'a yaptırılmıştır. Adını vaktiyle burada bulunan çok miktarda ihlamur ağacından aldığı anlaşılan İhlamur mesiresinin yerinde daha önce Hacı Hüseyin Ağa'ya ait bağların olduğu bilinmektedir. XVIII. yüzyılın başlarında idam edilen Hüseyin Ağa'nın malları devlet tarafından müsâdere edilmiştir. Bağların bulunduğu alan padişah bahçesi olarak korunmuş ve burada padişahların dinlenmesi için ahşap bir köşk yaptırılmıştır. Hacı Hüseyin Bağı Köşkü de denilen ve özellikle I. Abdülhamid, III. Selim, II. Mahmud tarafından av partileriyle ok tâlimlerinde dinlenme evi olarak kullanılan bu ahşap köşkü Abdülmecid de kullanmış, hatta ünlü Fransız şairi Lamartine'i burada kabul etmiştir. Abdülmecid daha sonra bu binayı yıktırarak Nüzhetiye adını verdiği mesirede biri kendisi, diğeri maiyeti için iki köşk yaptırmıştır. Bunlardan İhlamur Kasrı adıyla bilineni, padişah' adına yapıldığı için daha gösterişli olan ve sonraları Merasim Köşkü de denilen binadır.

Halen 24.727 m² yüzölçümündeki bir alanda üç havuzu, bir su terazisi, bir kuyusu ve aydınlatma elemanları ile değerli ağaçlar arasında yer alan yapılar, İstanbul'daki kasırların en küçük örneklerinden olup küfeki taş ve mermerden, XIX. yüzyıl mimarisinin özelliği gereği barok ağırlıklı eklektik (karma) üslûpta inşa edilmiştir. Yapılar ikişer kattan oluşmakta ve dikdörtgen planları bir salon etrafına dizilmiş odalarıyla benzer şemayı vermektedir. Dönemini yaygın mimari anlayışı planda yenilikten çok cephe düzenini önemli gördüğünden özellikle ön cephelemlerle işlenmiş, bununla da yetinilmeyerek girişler gösterişli çift kollu merdivenlerle daha göz alıcı bir hale getirilmiştir. Bilhassa Merasim Köşkü'nde büyük boyutlu giyotin pencereler, iki yandaki alt kat girişleri üzerinde yer alan ve üst kat pencerelerinden çıkılan dörder sütun üzerine oturtulmuş balkonlar, yüksek saçaklarla gizlenen çatılar, dışa taşan ve yükseltilebilir belirlenştirilen orta bölümler dikkat çekicidir. Cephelemler, sütun ve pâyelerle boyuna, kat arasını dolayan basit kornişlerle enine çizgilere sahip kılınmıştır. İki binanın cephelemlerinde özenli bir içişlikle yapılmış çiçek, yaprak, rozet, istiridye kabuğu kabartmalar, nişlerde yer alan içi çiçek ve meyve dolu vazolar, girlandlı sütunçe ve pâyeler, rozetli kartuşlar, ajurlu-rozetli panolar ve küçük konsollarla kıvrık dal, palmet, "C" ve "S" kırımalarının oluşturduğu bezemeler bulunmaktadır. Özellikle dış cephelemler itibarıyla Merasim Köşkü'nün diğerine göre süsleme açısından çok daha iddialı olduğu görülmektedir. Merasim Köşkü'nün içinde yer yer, Maiyet Köşkü'nde ise üst kat duvarları yapımı zor ve pahalı olan Avusturya stükosu ile kaplıdır. En ufak boşluk bırakmaksızın bezenen kalem işli, altın varaklı tavanlar, büyük boyutlu oda kapıları ve pencereler son derece göz alıcıdır. Mimarileri ve dekoras-

yonları ile inceden inceye tasarımıyla inşa edilen yapıların eşyaları da özel olarak imal edilmiştir. Döşemelik ve perdelekler Hereke, halılar Hereke ve Feshâne, seccadeler Gördes, Çal ve Kula işi olup tamamı el dokumasıdır.

Abdülmecid'in içinde vefat ettiği İhlamur Kasrı Abdülaziz, II. Abdülhamid ve Mehmed Reşad tarafından da kullanılmış, 3 Mart 1924'te 431 sayılı kanunla Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne bağlanmıştır. Meclis idaresi yapıları 1951'de İstanbul Belediyesi'ne devretmiş, Belediye de restore ettikten sonra Merasim Köşkü'nü Köşk Tarihi Müzesi, Maiyet Köşkü'nü Tanzimat Müzesi adlarıyla 1952'de halka açmıştır. Ancak 1966 yılına kadar açık kalan müzeler fazla ilgi görmediğinden kapatılarak köşkler yine Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne bağlanmıştır. 1978-1985 yılları arasında Türkiye Büyük Millet Meclisi Milli Saraylar Daire Başkanlığı'na sürdürülen restorasyon ve bahçe düzenleme çalışmalarıyla sonra binalar yine devrinin eşyası ile dekore edilip bu defa özellikle çocukların sanat gösterileri yaptığı birer mekân olarak halka açılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Çelik Gülersoy, *Beşiktaş'da İhlamur Mesiresi ve Tarihi Kitabeler*, İstanbul 1962, s. 5-8; a.mlf., *İhlamur Mesiresi*, İstanbul 1983; a.mlf., *Beşiktaş Daha Dün*, İstanbul 1990, s. 34-35; Ahmet Ağın, *Beşiktaş İlçesi: Dolmabahçe ve İhlamur Kasrı*, İstanbul 1965, s. 112-113; Sedat Hakkı Eldem, *Türk Bahçeleri*, İstanbul 1976, s. 30-31, 147-149; Pars Tuğlacı, *Osmanlı Mimarlığında Battılma Dönemi ve Balyan Ailesi*, İstanbul 1981, s. 194-195; Dilek Dişbudak, *İstanbul'da 19. yy.'ın 2. Yarısından 1923'e Eğitim Binaları* (yüksek lisans tezi, 1986, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), s. 9-13; Metin Sözen, "İhlamur Kasrı", *Milli Egemenlik ve TBMM*, Ankara 1987, s. 246-251; a.mlf., *Devletin Evi Saray*, İstanbul 1990, s. 158-165; Cavit Baysun, "Beşiktaş'a Dair", *TTOK Belleteni*, sy. 55-56 (1946), s. 21-23; İsmail Baykal, "Tanzimat Müzesi", a.e., sy. 132 (1953), s. 9-10; "İhlamur Kasrı", *ABR*, XI, 342; Tülay Artan, "İhlamur Kasrı", *DBİst.A*, IV, 111-112.

DİLEK DİŞBUDAK

İhlamur Kasrı - Beşiktaş / İstanbul